

Granskning av regeringens förordnande av styrelseledamöter till Institutet för mänskliga rättigheters styrelse

Institutet för mänskliga rättigheter inrättades 2022 och är en oberoende myndighet som har i uppgift att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige. Ett av skälen till inrättandet av myndigheten var att uppfylla kraven i de internationellt erkända Parisprinciperna om nationella institutioner för mänskliga rättigheter. Särskilt betonas att en nationell institution för mänskliga rättigheter ska ha en stark ställning i genomförandet av sitt uppdrag genom att garanteras ett oberoende, framför allt från regeringen. Hösten 2024 meddelades att Institutet för mänskliga rättigheter erhållit A-status och bedöms leva upp till Parisprinciperna och således blev en fullvärdig medlem i den globala alliansen för nationella institutioner för mänskliga rättigheter, GANHRI.

För att tillförsäkras sitt oberoende, styrs myndigheten av en styrelse bestående av sju ledamöter från olika utpekade i lag verksamhetsområden samt direktören tillika myndighetschef. Ledamöterna utses på en tid om fem år och får endast entledigas på egen begäran eller om det finns synnerliga skäl. Vid institutet ska det även finnas ett råd som har en bred sammansättning och som har i uppdrag att tillföra institutet kunskaper och erfarenheter från civilsamhällets arbete med mänskliga rättigheter.

Enligt lag om Institutet för mänskliga rättigheter 2021:642 ska regeringen begära in förslag till ledamöter från institutets råd, Sveriges advokatsamfund samt universiteten och högskolorna inför att man utser ledamöter i styrelsen.

Den 19 december 2024 meddelade regeringen att man utsett två nya styrelseledamöter¹. Utnämningen bemöttes samma dag genom ett uttalande från styrelsen kring regeringens tillsättningsprocess och den väcker oro för institutets oberoende².

Ur uttalandet:

”Styrelsen gör inte någon värdering av kvalifikationerna hos de personer som regeringen har utsett och vi kommer att välkomna våra nya styrelsekollegor. Däremot känner vi djup oro över att regeringens tillsättningsprocess inte i tillräcklig grad har skyddat det oberoende som Institutet för mänskliga rättigheter ska tillförsäkras, enligt gällande lagstiftning och förarbeten, vilka i sin tur bygger på de krav som det internationella regelverket ställer upp för oberoende nationella människorättsinstitutioner.”

Samt: :

”Regeringen har i sitt beslut valt att inte utse någon av de personer som Rådet för mänskliga rättigheter enhälligt nominerat, trots att rådet har en central roll att brett representera civilsamhället, enligt institutets lag och förarbeten. En av de personer som regeringen i stället utsett har inte nominerats av någon av de instanser som enligt lagen ska stå för nomineringarna.

Styrelsen för Institutet för mänskliga rättigheter har i en skrivelse och vid flera möten gjort regeringen uppmärksam på att institutets oberoende i enlighet med FN:s Parisprinciper om nationella människorättsinstitutioner måste skyddas och att det ställer höga krav på hur regeringen utser institutets styrelse. En välordnad, transparent och förutsebar tillsättningsprocedur är av avgörande betydelse för tilltron till institutets oberoende.”

¹ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/12/regeringen-har-utsett-nya-styrelseledamoter-i-institutet-for-manskliga-rattigheter/>

² <https://mrinstitutet.se/nyheter/regeringens-tillsattningar-vacker-oro-for-institutets-oberoende/>

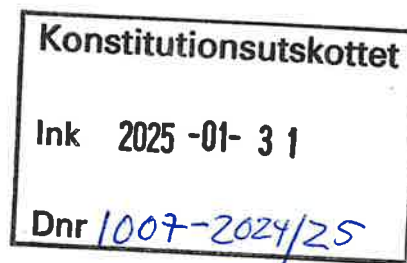
Jag anser att konstitutionsutskottet utifrån ovanstående ska granska jämställdhetsminister Paulina Brandbergs beredning av ärendet samt regeringens tillsättningsprocess. I en artikel i Altinget ger ministern en skriftlig kommentar om att regeringen inte är formellt bunden av nomineringarna³.

I lagens förarbeten är det dock tydligt att avsikten med nomineringsförfarandet är att ledamöter ska utses bland de som nominerats men att man undantagsvis kan utse någon annan om det exempelvis inte inkommit några nomineringar alls.

Jag anser även att konstitutionsutskottet bör granska vilka bedömningar som gjorts när man utsett en ledamot som ej varit nominerad, om några åtgärder vidtagits för att få in fler nomineringar samt om man alls har reflekterat över om utnämningar på detta sätt, oaktat vilka som utses, kan påverka synen på institutets oberoende samt få konsekvenser för dess A-status.

2025-01-31

Ciczie Weidby
Riksdagsledamot Vänsterpartiet

³ <https://www.altinget.se/artikel/myndighetens-oro-efter-regeringens-styrelsebesked-bekymmersamt>